

Kariérové poradenství na středních školách

PhDr. Daniela Kramulová
projektová publicistka
P-KAP, NÚV

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

Řemesla i další potřebné obory potýkající se s nezájmem uchazečů. Absolventi středních škol rozhodnutí nevěnovat se své profesi. Předčasné odchody ze vzdělávání kvůli tomu, že volba školy neodpovídá zájmu či schopnostem žáka. To jsou pádné důvody, které hovoří o potřebě kariérového poradenství (nejen) na středních školách.

Rozvoj kariérového poradenství je další z oblastí krajského akčního plánování, které vám postupně představujeme. Více než 550 středních a vyšších odborných škol, které se už zapojilo, mu ve svých školních akčních plánech věnuje zaslouženou pozornost.

Kam orientovat kariérové poradenství?

V souvislosti s nedostatkem uchazečů se střední školy začaly už před několika lety orientovat na oblast náboru, tedy směrem k základním školám, jejich žákům a samozřejmě i rodičům. Podle průzkumu Národního ústavu pro vzdělávání se 91 % žáků ZŠ domnívá, že se o svém dalším profesním zaměření rozhodují především sami. Přestože dospívající děti mají tendenci vliv rodičů na vlastní rozhodování bagatelizovat, ukazuje se, že ve skutečnosti se rodičovské rady promítají do finální volby pětiny uchazečů zcela a z 69 % částečně.

Služby kariérového poradenství však slouží i žákům příslušné střední školy v různých etapách studia. Jejich logickým vyústěním je poradenství směřující k dalšímu uplatnění absolventů v praxi. Podíváme-li se na tuto oblast z perspektivy žáka, dostaneme zároveň odpověď na otázku, jaké aktivity by škola v rámci kariérového poradenství měla nabízet.

Jako první jmenujme aktivity směřující do oblasti sebepoznání. Umožňují žákům, aby poznávali své dovednosti, zájmy, talenty a osobnostní vlastnosti a dokázali je reflektovat. Dále by je mělo kariérové poradenství vybavit informacemi o trhu práce: jaké požadavky jsou kladeny na různé pracovní pozice, jak vypadá pracovní nabídka

a poptávka v regionu, ale také jakými cestami mohou sami získávat další, aktuální informace a jak s nimi pracovat. To vše jsou důležité předpoklady ke snížení nereálných očekávání, neuvážených výběrů oborů, který uchazeče v podstatě nezajímá, zklamání z obsahu studia nebo z požadavků kladených na žáky i z nereálných představ o uplatnění po studiu – tedy faktorů, které dospívajícím komplikují počátky jejich profesní přípravy a pracovní kariéry. V souvislosti s dynamickým vývojem v řadě odvětví a s očekávanými změnami na trhu práce by mělo kariérové poradenství rovněž vybavit mladou generaci kompetencemi k rozvíjení vlastní vzdělávací a profesní dráhy.

Zkuste si to sami!

Dny otevřených dveří, veletrhy vzdělávání, burzy středních škol či miniburzy v prostorách ZŠ už patří „ke klasičce“. Současný trend náborových aktivit je představit střední školu a obory studia pokud možno zážitkovou a aktivizační formou. Právě ta s sebou nese i zajímavý potenciál sebepoznání. Například **Střední škola Brno, Charbulova**, pořádá minikurzy pro žáky základních škol (pokračuje tak v aktivitách již ukončeného projektu OPVK Dámy a pánové, život začíná). Probíhají většinou v prostorách školy, účastníci jsou vtaženi do konkrétních činností a poradci jsou jim žáci SŠ – prakticky zaměřené aktivity se totiž týkají oborů, které ve škole studují: přípravy a servírování pokrmů či nápojů, cukrářské zručnosti, úpravy vlasů a zevnějšku, fotografování, balení dárků, tvorby dekorativních předmětů aj. „V loňském školním roce jsme do nabídky zařadili rovněž online soutěže na našich webových stránkách a soutěže praktických dovedností v rámci dnů otevřených dveří. Účast a výsledky

v soutěžích mohou být zohledněny v rámci kritérií pro přijetí," doplňuje ředitelka Jana Marková.

Nabízejí se i další možnosti: „Navázali jsme kontakt s výchovnými poradci spádových základních škol. Zvou nás na různé akce pro žáky 9. tříd a jejich rodiče," říká Lenka Hrubčíková z **Obchodní akademie v Lysé nad Labem**. Podobné aktivity jsou nejpřínosnější pro gymnázia a některé maturitní obory. V případě oborů ukončených výučním listem už takový úspěch nemají. Kateřina Bínová, která má v **Akademii řemesel Praha – Střední škole technické** na starosti nábor, naráží v hlavním městě na společenské stigma provázející profese spojené s manuální prací. Představuje-li řemeslné obory své školy například rodičům na třídních schůzkách, je prakticky mizivá šance, že by některý z nich veřejně projevil zájem o to, aby se jeho potomek „jen vyučil“.

Akademie řemesel Praha SŠt patří ke školám, které hledají nové cesty k prezentaci svých oborů. Pořádá například několikadenní akce na podporu řemesel pro žáky ZŠ i veřejnost (Podívej, co umí tesař, Podívej, co umí montér suchých staveb). „Chceme ukázat řemeslo jako atraktivní a perspektivní volbu pro žáka deváté třídy," říká Ivana Nechvátalová, vedoucí oddělení vzdělávání dospělých, projektů a grantů. Škola se snaží vzbudit zájem už u mladších dětí: „Letos jsme vymysleli Řemeslománii – naložíme do nákladního auta čtyři až pět workshopových stanovišť a instalujeme je v prostorách ZŠ, nejlépe na zahradě, jsme ovšem schopni zvládnout tuto řemeslnou naučnou stezku i v interiéru. Chlapci, ale i děvčata procházejí stanovišti, jsou na chvíli truhláři, pak zedníky atd. Mohou si v rámci workshopu zhotovit výrobky, které si berou do třídy. Přesvědčí se, že tesař nepracuje jen rukama, ale i hlavou, že musí znát technické výkresy, umět leccos spočítat a že kvalita jeho práce je velmi důležitá," dodává Nechvátalová.

V průběhu studia

Mnohé školy si při tvorbě svých strategických plánů rozvoje, například školních akčních plánů, uvědomily, že na určité aktivity lze nahlížet z různých úhlů a jejich konkrétní podobu lze modifikovat podle cílů, jimž má akce primárně sloužit. Například besedy s odborníky z praxe, exkurze či stáže na pracovištích mohou být příspěvkem k odbornému či polytechnickému vzdělávání, ale také ke kariérovému poradenství. V jeho rámci se seznamují například žáci Obchodní akademie v Lysé nad Labem se specifiky různých provozů ve Středočeském kraji a v Praze – od cukrovaru přes automobilku a spalovnu až po poskytovatele ICT produktů a služeb.

Akademie řemesel Praha SŠt v rámci projektů mobilit na evropském trhu vysílá své žáky na odborné stáže i do zahraničí, kde zpravidla využívají firmy spolupracující s jejími zahraničními partnerskými školami. V loňském školním roce se uskutečnilo šest stáží – do Švýcarska vyjeli elektrikáři, do Polska automechanici, strojní mechanici byli na Slovensku a žáci stážovali i v Německu či Chorvatsku.

Obchodní akademie v Lysé nad Labem rovněž nabízí žákům zahraniční praxi, v současné době ve Velké Británii. Její absolventi obdrží navíc Europass (soubor dokladů o vzdělání, osobních kompetencích, jazykových dovednostech, odborné kvalifikaci a pracovních zkušenostech uznávaných v rámci EU).

Pražské **Gymnázium Evolution (GEVO)** vysílá pro změnu žáky předposledních ročníků na týdenní stáž na vysokou školu: „Spolupracujeme především s 3. LF, FSV nebo Právnickou fakultou UK, s Fakultou architektury i dalšími fakultami ČVUT a VŠCHT," vysvětluje Michal Řezáč, který učí historii, společenské vědy a profesní volbu. „Proděkan fakulty připravuje týdenní program přednášek a seminářů. Mnohdy se nám daří zapojit i naše absolventy, kteří daný obor studují. Ti se stávají průvodci našich žáků, vysvětlují jim organizaci vysokoškolského studia i specifika daného oboru. Někdy proběhne i setkání s vyučujícími. Po skočení stáže zpracovávají žáci obsáhlé hodnocení, které ve škole velmi pečlivě čteme," dodává pedagog. Jako přínosnou hodnotí stáž prakticky všichni žáci, ať už si svůj zájem o obor potvrdí, nebo si uvědomí, že tento typ studia pro ně nejspíš není.

Místo kariérového poradenství ve výuce

Studium na gymnáziu volí nemalý počet chlapců a dívek i proto, aby rozhodnutí o svém dalším profesním směřování ještě o pár let odložili. „Setkávali jsme se s tím, že ještě dva roky před maturitou neměla polovina žáků jasno, kam dál, a čekali, že jim nějakým způsobem poradíme, jak dospět k rozhodnutí," líčí Michal Řezáč vznik předmětu profesní volba, který je s hodinovou týdenní dotací zařazen do výuky předposledních ročníků. „Je to spíš informační kompendium," dodává. „Hovoříme o tom, jaký obor by koho zajímal, co se v něm studuje, jaké jsou požadavky na přijetí, kde by měly stačit znalosti na úrovni gymnaziálního učiva, u kterých oborů se předpokládá hlubší znalost určité oblasti apod.“

V OA Lysá nad Labem se kariérové poradenství promítá do několika předmětů. V rámci povinně volitelné aplikované ekonomie a projektového a grantového řízení žáci 3. ročníku zpracovávají návrhy pracovních pozic, které budou pro svůj projektový tým potřebovat. „Stanovují si kompetence dané pozice, na jejich základě vypisují inzeráty," vysvětluje Lenka Hrubčíková. „Zájemce" o danou pozici předkládá životopis s motivačním dopisem. Následně probíhá strukturovaný pracovní pohovor. „Pohovorem projdou tak čtyři žáci, ostatní jsou účastníky assessment centra (AC), které připravuje vyučující. Žáci, kteří prošli pohovorem, jsou v AC v roli hodnotící komise. Zbytek žáků hraje heterogenní skupinu uchazečů o stanovené pracovní pozice.“

CV a motivační dopisy se ve škole objevují i v předmětech český jazyk, písemná a elektronická komunikace, ale také v cizím jazyce, kde žáci v rámci konverzace procvičují téma pracovního pohovoru. „Simulace pracovního pohovoru probíhá i v předmětu rétorika. Pohovory jsou nahrávány

na kameru, žáci hodnotí sami sebe, hodnotí se navzájem a učí se své projevy kultivovat. Ve 4. ročníku je v našem ŠVP předmět odborný jazyk, kde si žáci osvojují odbornou terminologii v prostředí kanceláře. Nacvičují konverzaci a korespondenci, kterou musejí zvládnout na pozicích sekretář/sekretářka dle Národní soustavy kvalifikací (NSK),“ doplňuje Hrubčíková.

Kariérový poradce ve škole

Všechny oslovené školy zajišťují aktivity kariérového poradenství především vlastními silami.

Ředitelka Marková k zajištění kariérového poradenství v SŠ Charlubova říká: „Od září máme delegovány činnosti na pracovní tým PR. Výhledově počítáme s kariérovým poradcem, zaměstnancem školy, který se této činnosti bude věnovat v rámci projektu Šablony SŠ. Jeho náplní

bude i práce se žáky ohroženými předčasným odchodem ze vzdělávání, zpracování analýz příčin odchodů a návrhy opatření ke zvýšení úspěšnosti absolventů.“ V OA v Lysé spolupracuje na kariérovém poradenství pracovníce s kvalifikační zkouškou v rámci NSK „Kariérový poradce pro vzdělávací a profesní dráhu“. Jejím úkolem je zapracování této tematiky do výuky odborných předmětů.

Obecně je poměrně častá praxe, že tuto agendu dostává na starost pedagog, jenž je ve škole zároveň výchovným poradcem. Z psychologického hlediska to však není vždy nejšťastnější řešení, zejména v případě žáků, s nimiž tento pedagog řešil či řeší jejich výchovné problémy.

POZNÁMKA

Zpracováno s využitím odborných materiálů garantů rozvoje kariérového poradenství v projektu P-KAP RNDr. Petra Pokorného a Mgr. Evy Růtové.

II

PORADNA

Asistent pedagoga na střední škole a jeho zastupitelnost při jeho dočasné pracovní neschopnosti

? Na naší škole zaměstnáváme asistenta pedagoga, který se stará o žáka na vozíčku. Chtěla bych se zeptat na jeho zastupitelnost při jeho dočasné pracovní neschopnosti – žádného jiného asistenta nezaměstnáváme. Můžeme za něho poslat k našemu žákovi jiné pedagogické zaměstnance, např. v rámci práce související s přímou pedagogickou činností (učitele, vychovatele)? Snažili jsme se sehnat „na záskok“ jiného asistenta pedagoga, ale bohužel neúspěšně.

SOUVISEJÍCÍ PŘEDPISY:

- § 16 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)
- § 20 zákona č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů

ODPOVĚĎ:

Obecně platí, že dočasně nepřítomného asistenta pedagoga lze nechat zastoupit jiným zaměstnancem. Zákonem požadovaný souhlas krajského úřadu (§ 16 odst. 11 školského zákona) se totiž týká zřízení pracovního místa

asistenta pedagoga, nikoli nutného souhlasu s angažováním konkrétní fyzické osoby.

Má-li vykonávat práci asistenta pedagoga po dobu zástupu jiný pedagogický pracovník (např. učitel nebo vychovatel), nelze tuto práci zahrnout do výkonu prací souvisejících s přímou pedagogickou činností. Pokud tedy nechceme při nepřítomnosti asistenta pedagoga rezignovat na pouhý výkon dohledu nad žákem (což lze jako jediné po pedagogickém pracovníkovi požadovat v rámci výkonu prací souvisejících), ale požadujeme opravdu výkon asistentských činností, které definuje např. ustanovení § 20 odst. 2 zákona č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících, (zde se požaduje výkon přímé pedagogické činnosti spočívající v pomocných výchovných pracích), ale zejména ustanovení části 2.16.05 katalogu prací, tj. přílohy k nařízení vlády č. 222/2010 Sb., pak je v podstatě jediným řešením uzavření souběžného pracovního vztahu se zastupujícím pedagogickým pracovníkem, doplněného ovšem náležitou úpravou pracovní doby v obou souběžných pracovních vztazích tohoto zaměstnance tak, aby se pracovní doba v jednotlivých pracovních vztazích nepřekrývala.

Výhodou tohoto řešení je, že zaměstnanec splňující kvalifikaci učitele nebo vychovatele automaticky splňuje předpoklad odborné kvalifikace i pro výkon činnosti asistenta pedagoga (§ 20 zákona č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících).

PhDr. Mgr. Jiří Valenta